

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Пахомової Наталії Георгіївни

на дисертаційну роботу **Король Альони Валеріївни**

«Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків
дошкільників з особливими мовленнєвими потребами»,

поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 016 Спеціальна освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дисертації

Важлива роль у формуванні особистості дитини, зокрема у розвитку її мовлення, належить сім'ї. Її значення як найближчого постійного соціального оточення в житті дитини набуває особливої ваги у випадку наявності порушень її розвитку. Дитина, яка має особливості психофізичного розвитку, потребує підвищеної уваги у зв'язку з високою ймовірністю виникнення вторинних порушень розвитку і появи освітніх та соціоадаптаційних потреб. Вчасно надана комплексна фахова допомога дає змогу усунути порушення мовленнєвого розвитку ще в дошкільному віці й уникнути в подальшому розладів у когнітивній, емоційно-вольовій та поведінковій сферах. Саме тому численні дослідження присвячені проблемам сімей, які виховують дитину з особливими освітніми потребами. Наголошується на важливості повноцінної співпраці фахівців з батьками чи іншими опікунами такої дитини. Системна допомога батькам дитини з порушеннями психофізичного розвитку є предметом дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців, які розглядають її в контексті психолого-педагогічного і логопедичного супроводу та підтримки. Водночас залишається відкритим питання системного розв'язання означених проблем, відсутні методичні рекомендації учителям-логопедам щодо залучення батьків до логокорекційного процесу засобами дистанційного зв'язку, їхньої підтримки з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), не розкрито потенціал такої співпраці та її ефективність. Тому актуальність теми дисертації Король Альони Валеріївни,

що присвячена формуванню дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами, не викликає сумнівів.

Головне надбання наукової розвідки Король А.В. – теоретично обґрунтований зміст конструкту «готовність батьків до співпраці з учителем-логопедом» як результат їхньої віддаленої логокорекційної взаємодії в дистанційно-інтерактивному середовищі, а також виокремлені дисертанткою його структурні компоненти (аксіологічний, акмеологічний та праксеологічний) з метою дослідження ефективності впливу взаємодії з учителем-логопедом в умовах дистанційно-інтерактивного середовища. Альона Валеріївна визначила особливості, рівні готовності батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з учителем-логопедом у дистанційно-інтерактивному середовищі, створила науково обґрунтовану концептуальну модель формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами, а також теоретично обґрунтувала та експериментально перевірила методику формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами в умовах віддаленої взаємодії в закладах дошкільної освіти.

Детальне ознайомлення з текстом дисертації Король А.В. дає підстави стверджувати, що підхід автора до окресленої в дисертації проблеми формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами відзначається фундаментальністю дослідження. Глибоке усвідомлення проблеми дослідження дали змогу здобувачці досить коректно визначити науковий апарат дослідження, зокрема, сформулювати його мету й завдання, що й уможливило оптимальне визначення загальної стратегії наукового пошуку.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, результатів і положень дисертації

Дисертація Король Альони Валеріївна має чітку логічну структуру та містить достатнє обґрунтування основних наукових положень, що виносяться

на захист. Розділи дисертації розкривають логіку і послідовність проведення дослідницької роботи. Зміст дисертаційної роботи побудований на відповідному матеріалі, аналіз та узагальнення якого дало можливість сформулювати належним чином обґрунтовані основні наукові положення, висновки та рекомендації. Про це свідчить аналіз тексту дисертації та змісту публікацій автора. Дисертація має відповідну теоретико-методологічну основу (концепція особливих освітніх потреб, біопсихосоціальна модель становлення дитячого організму як основа розвитку мовленнєвої функції, методологія акмеологічного підходу до вивчення людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності, індивідуальності та акмеологічні концепції розвитку, концепції супроводу як нового напрямку надання допомоги дітям та їхньому оточенню, концептуальні засади різних видів підтримки, наукові концепції та моделі взаємодії логопеда з батьками та надання їм логопедичної підтримки, дослідження щодо ролі сім'ї в корекційно-розвитковому процесі, концептуальні засади інформаційно-освітнього середовища як педагогічної системи, правові та законодавчі документи, положення сучасних наукових концепцій у галузі освіти дошкільників з особливими мовленнєвими потребами).

Наукова робота ґрунтується на достатній джерельній базі. У списку використаних джерел 255 найменувань, з них 47 – іноземною мовою. Досягненню поставленої мети, розв'язанню визначених здобувачкою завдань на різних етапах наукового пошуку та формулюванню висновків наукового дослідження слугували обрані загально- і конкретно-наукові методи дослідження. Найефективнішими з них виявилися синтез, абстрагування та конкретизація – для обґрунтування методики формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами, теоретичне моделювання з метою розробки змістової моделі дослідження й опису компонентної структури готовності батьків до співпраці з учителем-логопедом в умовах віддаленої взаємодії, триетапний педагогічний експеримент для визначення ефективності впливу методики формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків

дошкільників з особливими мовленнєвими потребами на стан готовності батьків до співпраці з учителем-логопедом в умовах віддаленої взаємодії в закладах дошкільної освіти, а також опитування, тестування, аналіз розв'язання проблемних завдань, спостереження з метою діагностики стану сформованості окремих складових готовності батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з учителем-логопедом. Наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації є достатньо апробованими на міжнародний та всеукраїнських науково-практичних конференціях, на засіданнях відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (2019-2023 рр.).

**Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації, в опублікованих працях**

Наукові результати, отримані в дисертаційній роботі та винесені на захист, одержано автором і відображено у друкованих працях, в тому числі й електронних ресурсах. Основний зміст та результати дослідження досить повно висвітлено у 12 публікаціях, серед них: 9 статей, у тому числі 4 статті в наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, 3 статті в наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та Web of Science Core Collection; 5 публікацій апробаційного характеру: 1 стаття в науковому виданні України; 1 стаття в журналі, 2 методичних посібники; 1 тези. Особистий внесок здобувача в роботах полягає в обґрунтуванні ефективності використання дистанційно-інтерактивного середовища у корекційної роботи з дітьми з порушенням мовлення та їх батьками, розробці методики експериментального дослідження та якісній і кількісній обробці його результатів, створенні структурно-функціональної моделі готовності батьків дітей з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з логопедом.

Відповідність змісту анотації основним положенням дисертації

У тексті анотації стисло висвітлено основні положення, зміст, результати і висновки дослідження Король А.В. Зазначимо, що зміст анотації та основні положення дисертації є ідентичними: їх порівняльний аналіз переконує, що в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень наукової новизни, висновків до розділів, загальних висновків не міститься інформації, яка би була відмінною.

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи отримані результати дослідження, їх наукову новизну та практичну значущість, необхідно відзначити дискусійні положення дисертації та окремі зауваження:

1. У дисертації представлено глибокий теоретичний аналіз проблеми співпраці вчителя-логопеда з батьками дітей з особливими мовленнєвими потребами з огляду як на вітчизняний досвід, так і зарубіжний, охоплено два важливих напрями: готовність батьків до співпраці з учителем-логопедом та форми його взаємодії з батьками таких дітей. Очевидним є той факт, що активізація діяльності батьків та упорядкування моделі взаємодії фахівця з сім'єю дитини продиктована наявністю особливостей розвитку її мовленнєвої функції, що можуть бути наслідком різних порушень, які мають відмінний ступінь прояву, спричиняють вторинну особливість функціонування і життєдіяльності, а відтак в різний спосіб впливати на психоемоційний стан батьків. На нашу думку, збагатило би дослідження врахування диференційованого підходу при вивченні та виявленні кореляції між ступенем прояву різного за етіологією порушення мовлення та вмотивованості батьків до самовдосконалення і співпраці з учителем-логопедом

2. У дослідженні особлива увага приділяється вивченню мотиваційного компоненту готовності батьків до співпраці з учителем-логопедом як на рівні констатації, так і на формувальному етапі дослідження. Проте, на нашу думку, бажано було б приділити увагу такому об'єктивному факту розвитку особистості як загальний соціальний статус батьків, що дало б можливість

дослідити взаємозв'язки між окремими його показниками (професією та рівнем освіти, соціально-економічним статусом, сімейним станом, рівнем загальної культури та ін.) та рівнем готовності до співпраці.

3. У роботі обрано методологічною основою системний, процесуальний, аксіологічний, акмеологічний, середовищний, особистісно орієнтований та ін. підходи, на основі яких виявилось можливим імплементувати авторські новації у практику успішного співробітництва батьків і вчителя-логопеда засобами дистанційно-інтерактивного середовища. Водночас на етапі констатувального дослідження (с.83) дисертантом при розробці структурно-функціональної моделі готовності батьків дітей з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з логопедом визначено як компоненти готовності батьків – аксіологічний, акмеологічний та праксеологічний. На формувальному етапі (с.146) зазначені компоненти (аксіологічний, акмеологічний та праксеологічний) визначено як послідовні три етапи реалізації моделі формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами. На нашу думку, потребує додаткового уточнення використання дослідницею методологічних підходів у якості послідовних етапів реалізації експериментальної моделі.

4. Глибина та об'ємність дослідження, кількість залучених до експерименту осіб, статистичний аналіз емпіричних даних вказують на чіткий алгоритм організації дослідження, доводять достовірність тверджень. Проте, на наш погляд, підкреслило би значущість дослідження розширення географії баз впровадження та апробації експериментальної методики, оскільки дисертація присвячена організації дистанційно-інтерактивного середовища.

Зазначимо, що висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Король А.В.

Загальний висновок про відповідність дисертації чинним вимогам

Незважаючи на висловлені зауваження, вважаємо, що дисертація Король Альони Валеріївни «Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами» за актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та

розв'язанням проблеми, практичним значенням відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, зокрема вимогам п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та може бути представлено у спеціалізованій вченій раді для присудження Король Альоні Валеріївні наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

Наталія ПАХОМОВА

